

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

09.05.2023. Nr. 1-8/12

Latvijas Republikas Saeimas Prezidijam
saeima@saeima.lv

**Latvijas Republikas Saeimas
Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai**
aizsardzibas.komisija@saeima.lv

Zināšanai:
Ministru prezidentam Krišjānim Kariņam
pasts@mk.gov.lv

Par ārkārtējās situācijas pagarināšanu pie Latvijas - Baltkrievijas robežas

Ministru kabinets 2023. gada 2.maijā ir pieņēmis grozījumus Ministru kabineta 2021.gada 10.augusta rīkojumā Nr.518 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – rīkojums). Ar to paredzēts ārkārtējo situāciju Ludzas, Krāslavas un Augšdaugavas novadā, kā arī Daugavpils valstspilsētā pagarināt līdz 2023.gada 10.augustam.

Likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 9.panta trešā daļa paredz, ka par ārkārtējās situācijas pagarināšanu tiek informēts Saeimas Prezidijs.

Grozījumu anotācijā¹ norādīts, ka vēl aizvien ir augsts nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas mēģinājumu skaits, tāpat arī Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, ko Baltkrievija atbalsta ir vērtējams kā papildu riska apstākļi un iespējama motivācija Baltkrievijai destabilizēt situāciju uz Latvijas robežas. Tāpat norādīts, ka būtiski nodrošināt koordinētu rīcību citu iesaistīto valstu starpā (starp Latviju, Lietuvu un Poliju), turklāt var tikt izmantots apstākļi, ka Latvijai uz robežas nav izbūvēts pastāvīgs žogs. Šādi un līdzīgi apsvērumi bija pamatā ārkārtējās situācijas pagarināšanai arī iepriekš.

Jau kopš 2021.gada 10.augusta, kad tika izsludināta ārkārtējā situācija, tiesībsargs ir uzsvēris nepieciešamību aizsargāt valsts drošību, vienlaikus to samērojot ar cilvēktiesību ievērošanu, it sevišķi attiecībā uz mazaizsargātajām personām. Tāpat tiesībsargs ir

¹Anotācija pieejama: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/665e7949-35dd-45be-96aa-6ad1b47253ca>

vairākkārt vērsis uzmanību uz dažādiem problemātiskiem aspektiem saistībā ar rīkojumu.² Viedoklī par iepriekšējiem grozījumiem īpaši tika uzsvērts, ka ikvienam tiesību ierobežojumam ir jābūt samērīgam, rūpējoties par to, lai kopējais sabiedrības ieguvums atsvērtu indivīda tiesību ierobežojumus. Arī ārkārtējās situācijas laikā gan sabiedrībai, gan citām institūcijām, kas nav tieši iesaistītas lēmuma pieņemšanā, būtu jābūt skaidrībai, kā šis samērīgums tiek nodrošināts un vai regulāri tiek veikta regulējuma pārskatīšana pēc būtības.

Tika secināts, ka no rīkojuma grozījumu anotācijas, kā arī citiem sagatavošanas dokumentiem, nav iespējams viennozīmīgi uzskatīt, ka šāda patiesa regulējuma pārskatīšana ir notikusi. Piemēram, tiesībsarga vēstulē Ministru kabinetam tika minēts, ka nav pilnībā skaidrs, vai kā alternatīva ir analizēta ne tikai ārkārtējās situācijas izbeigšana (ko izpildvara atzinusi par neiespējamu), bet arī pārvērtēts rīkojuma saturs. Situācijā, kad ārkārtējais stāvoklis pastāv jau vairāk nekā gadu, rūpīgi jāvērtē, vai nav iespējami citi, alternatīvi risinājumi. It sevišķi tādēļ, ka, lai gan nav šaubu, ka situāciju uz Latvijas – Baltkrievijas robežas nav atrisinājusies, tomēr ir mainījusies gan valsts iestāžu informētība par Baltkrievijas pielietotajām metodēm, gan arī kopējā informētība par migrantu plūsmām. Tāpat tiesībsargs norādīja, ka 2022.gada 30.jūnijā Eiropas Savienības Tiesa pieņēma spriedumu prejudiciālā nolēmuma procesa lietā C-72/22 PPU *Valstybės sienos apsaugos tarnyba*, kur tika analizēts Lietuvas regulējums, kas lielā mērā bija pielīdzināms Latvijas normām, un tas atzīts par neatbilstošu Eiropas Savienības regulējumam.³

Iepazīstoties ar aktuālajiem grozījumiem rīkojumā, jāsecina, ka plašāks skaidrojums, kas ļautu pārliecināties, vai patiesi ir izvērtētas alternatīvās iespējas, arī šoreiz nav pieejams. Ir saprotams, ka daļa situāciju raksturojošās informācijas var būt ierobežotas pieejamības, tomēr arī tādā gadījumā uz to var īpaši norādīt un veikt plašāku iespējamo seku analīzi.

Šajā kontekstā jānorāda uz vispārīgām prasībām, izdodot normatīvo regulējumu, ar kuru tiek ierobežotas cilvēktiesības. Lai gan visbiežāk Satversmes tiesa savu vērtējumu par labu likumdošanas procesu ir sniegusi tieši attiecībā uz Saeimas pieņemtajiem likumiem, tomēr šīs atziņas būtu jāņem vērā arī izpildvarai.

Labas likumdošanas principa ievērošana dod iespēju saprast, kāpēc likumdevējs noteicis konkrētu pamattiesību ierobežojumu un kādu apsvērumu dēļ šāds ierobežojums demokrātiskā tiesiskā valstī ir pieļaujams. Šīs prasības ir jāievēro, nosakot jebkuru pamattiesību ierobežojumu. Turklāt likumdošanas procesam ne vien jāatbilst normatīvajos aktos noteiktajām formālajām prasībām, bet arī jāveicina personu uzticēšanās valstij un tiesībām. Tāpat arī atbilstoša priekšlikumu apspriešana nodrošina iespēju izvērtēt, vai pastāv alternatīvas.⁴

Dažādu iebildumu pastāvēšana, protams, neuzliek par pienākumu tos visus ņemt vērā, tomēr uz problemātiku saistībā ar rīkojuma grozījumu pieņemšanu vairākkārt kopš 2021.gada augusta ir norādījis gan tiesībsargs, gan nevalstiskais sektors, gan savas kompetences ietvaros arī Tieslietu ministrija. Rīkojuma teksts vairākkārt grozīts saistībā ar dažādu organizatorisku detaļu noregulēšanu (finansējuma nodrošināšana u.tml.), savukārt ar cilvēktiesību nodrošināšanu saistītie grozījumi pārsvarā veikti, reaģējot uz Administratīvās rajona tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi attiecībā uz

² Tiesībsarga [16.12.2022. apsvērumi par cilvēktiesību ievērošanu ārkārtējās situācijas laikā](#) un tiesībsarga [16.11.2021. vēstule par patvēruma lietu izskatīšanu ārkārtējās situācijas laikā](#), kā arī [ziņa tiesībsarga mājaslapā par situāciju uz Latvijas – Baltkrievijas robežas](#) un tiesībsarga [12.08.2021. vēstule Latvijas Republikas Saeimai un Ministru kabinetam par ārkārtējo situāciju uz Latvijas – Baltkrievijas robežas](#)

³ Tiesībsarga [27.01.2023. vēstule Ministru prezidentam par grozījumiem MK 10.08.2021. rīkojuma Nr. 518](#)

⁴ Sk. [Satversmes tiesas 2019.gada 6.marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01](#) 18.punktu

individuāliem gadījumiem. Protams, tiesiskā valstī nebūtu pieļaujams, ka šāda reakcija nenotiek, tomēr no labas likumdošanas principa izriet arī tas, ka jau preventīvi tiek domāts par iespējamiem pārkāpumiem un kā tos novērst. Iepazīstoties ar rīkojuma grozījumu anotāciju, pilnīga pārliecība par to, ka tas ir veikts, nerodas.

Papildus arī jānorāda, ka situācija uz Latvijas – Baltkrievijas robežas turpina mainīties. Un konteksts, kāds sākotnēji pastāvēja, rīkojumu pieņemot, nemitīgi attīstās. Piemēram, sākotnējā informācija liecināja, ka potenciālie robežšķērsotāji ir no tādām valstīm kā Maroka vai Irākas reģioni, attiecībā uz kuriem statistika patvēruma piešķiršanai tobrīd nebija ļoti augsta. Lai gan patvēruma lietās jebkura situācija ir jāvērtē individuāli, tomēr šāds konteksts nenoliedzami pastāvēja un izpildvara to ņēma vērā. Tāpat dažādos periodos robežšķērsotāju skaits ir gan palielinājies, gan samazinājies.

Savukārt vēl aprīlī publiski izskanējusi informācija, ka ir pieaudzis robežšķērsotāju skaits, kas ir ģimenes ar bērniem no tādām valstīm kā Afganistāna, Sīrija u.c.⁵ Bet rīkojuma grozījumu anotācijā šāda statistika nav analizēta. Turklāt attiecībā uz šīm valstīm šobrīd ir salīdzinoši augsti procenti, kad patvērums tiek piešķirts.⁶

Jebkurā situācijā, kur iesaistīts bērns, ir jāievēro bērna intereses, neatkarīgi no tā tautības. Tiesībsargam ir zināms par Valsts robezsardzes praksi valstī uzņemt personas, pamatojoties uz humāniem apsvērumiem, kas bieži ietver arī ģimenes ar maziem bērniem, cilvēkus, kam nepieciešama medicīniskā palīdzība u.tml.. Vienlaikus šāda ļoti individualizēta pieeja var radīt riskus, ka tomēr pastāv daļa mazaizsargāto personu, ieskaitot bērnus, uz ko tas faktiski var palikt neattiecināts. Piemēram, tiesībsargs periodiski saņem ziņas, ka nav informācijas par uz Latvijas un Baltkrievijas robežas esošu ģimeņu atrašanās vietu. Dažos gadījumos tiek gūts apstiprinājums, ka ģimenes tikušas uzņemtas Latvijā, bet citos gadījumos nekādas sīkākās informācijas nav. Šāda situācija ir ļoti satraucoša, un vienlaikus nav arī iespēju pārliecināties, vai minētie bērni jebkad ir bijuši Latvijas teritorijā.

Tiesībsargs vairākkārt ir uzsvēris, ka izprot sarežģīto situāciju uz Latvijas un Baltkrievijas robežas. Tāpat var pastāvēt informācija, kas drošības apsvērumu dēļ nav izpaužama plašākai publikai. Tomēr, ārkārtējai situācijai turpinoties jau ilgstoši, kā arī situācijai uz robežas regulāri mainoties un attīstoties, rīkojuma izdevējiem ir pienākums apsvērt visus šos aspektus un tos salāgot ar personu tiesību aizsardzību, it sevišķi domājot par mazaizsargātajām personām, ieskaitot bērnus, kuru skaits uz robežas, kā secināms no publiski pieejamās informācijas, ir pieaudzis. Iepazīstoties ar rīkojuma grozījumu anotāciju, būtu jābūt skaidram, kādi alternatīvi risinājumi ir apsvērti un kāpēc citi, personu tiesības mazāk ierobežojoši pasākumi, nav iespējami.

Pretejā gadījumā arī nav iespējama jēgpilna rekomendāciju sniegšana, kas būtu balstīta tieši Latvijas tā brīža situāciju raksturojošajos apstākļos, apzinoties, kādas alternatīvas Ministru kabinets ir apsvēris un kāpēc tieši tās būtu atbalstāmas vai kritizējamas.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁵ LSM raksts "Baltkrievijas hibrīduzbrukums turpinās – nelegālo imigrantu plūsma uz Latvijas robežas palielinās"

⁶ Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras sniegtā statistika